ENIGE ASPECTEN VAN HET VRAAGSTUK DER STILLE EN GEHEIME RESERVES VOOR DE ACCOUNTANT

door R. J. Ovezall

1. *Inleiding en Probleemstelling*

Het vraagstuk van de stille en geheime reserves is niet van recente datum. Reeds in het begin dezer eeuw wordt het als probleem gesteld en hebben ook Nederlandse accountants er aandacht aan geschonken [1]). Sindsdien is in vele landen en ook in Nederland over stille en geheime reserves geschreven. Uit de literatuur valt af te leiden dat de opvattingen geleidelijk zijn geëvolueerd en dat niet in alle landen hetzelfde standpunt ten aanzien van de stille en geheime reserves wordt ingenomen [2]). Deze laatste omstandigheid maakt, dat de stille en geheime reserves nog steeds onze aandacht verdienen.

Bovendien vragen de stille en geheime reserves onze aandacht omdat in het verslag van de door het Bestuur van het Nederlands Instituut van Accountants ingestelde Commissie van Advies inzake gepubliceerde accountantsverklaringen (C.A.A.) over 1949/50 enige opmerkingen in verband met stille en geheime reserves zijn gemaakt, die als volgt kunnen worden samengevat.

De Commissie acht het juist, dat de accountants een zo groot mogelijke vrijheid genieten in het redigeren van hun verklaring en in het bijzonder van hun goedkeuring; zij ziet bezwaren in het gebruik van standaardredacties. Dit impliceert naar het oordeel van de Commissie echter niet, dat er goedkeuringen van verschillende soort, namelijk met meer of minder vèrgaande strekking, mogelijk zijn. De Commissie heeft zich verzet tegen een dergelijke zienswijze, welke inhield, dat aan de veel voorkomende verklaring „dat de balans een juist beeld geeft van de financiële positie" door derden een zo vèrgaande betekenis zou worden gehecht, dat het niet mogelijk zou zijn, dat in de balans nog geheime of stille reserves voorkomen, terwijl dit bij andere vormen der goedkeurende verklaring wèl zou kunnen.

Wat de goedkeurende verklaring met betrekking tot de jaarrekening inhoudt, is vastgelegd in artikel 16, 2e lid, R. v. A. Uit de geschiedenis van de totstandkoming van het nieuwe R. v. A. blijkt ten duidelijkste, dat het niet de bedoeling is, dat de redactie van artikel 16 R.v.A. zich zou verzetten tegen het vormen van en het putten uit geheime of stille reserves, tenzij zulks bepaaldelijk misleidend werkt.

Het is de Commissie niet duidelijk, hoe men de verschillende vormen van goedkeuring op grond van het R.v.A. op dit punt verschillend kan interpreteren, en zij meent, dat ook het publiek dit niet zal doen. Wat het bij de totstandkoming van het R.v.A. ingenomen standpunt ten aanzien van het vormen van en putten uit geheime of stille reserves betreft, meent zij dat dit in overeenstemming is met de opvattingen in het bedrijfsleven.

Onder deze omstandigheden meent de Commissie dat vermeden moet worden, dat de goedkeurende verklaring in het maatschappelijk verkeer in verschillende vormen zou gaan voorkomen, die elk een eigen onderling afwijkende waarde zouden hebben en met name, dat de ene vorm zou

[1]) J. W. Labrijn, Reserves (1902), Hoofdstuk Geheime reserves.

[2]) zie R. H. Montgomery, Auditing (1949), pag. 396-397; 403
zie F. R. M. de Paula, The principles of auditing (1948), pag. 146-151; 239-248
zie Companies Act. 1948, Eighth Schedule, Par. 5, 6, 7, 12, 14, 27.

inhouden dat beslist geen geheime of stille reserves voorkomen en een andere vorm dit in het midden zou laten [3]).

In aansluiting hierop deelde het Bestuur van het N.I.V.A. in het jaarverslag over 1949/50 het volgende mede.

> „Het Bestuur is met de C.A.A. van mening, dat de verschillende vormen van goedkeurende verklaringen, welke in het maatschappelijk verkeer voorkomen, geen onderling afwijkende betekenis kunnen hebben. Het ziet voor een zodanig verschil in betekenis ook geen reden, indien men in aanmerking neemt, welke inhoud krachtens artikel 16, lid 2, R.v.A. de goedkeurende verklaring — ongeacht de bewoordingen — heeft.
>
> Het bestuur heeft van dit standpunt aan de desbetreffende leden mededeling gedaan. Het meent goed te doen aan dit overleg te dezer plaatse bekendheid te geven, opdat alle leden gelegenheid zullen hebben zich hierover te beraden. Ook op dit terrein wil het Bestuur gaarne met voorzichtigheid en in nauw contact met de leden handelen. Voor eventuele meningsuitingen terzake houdt het zich aanbevolen." [4])

Uit het voorgaande blijkt, dat het vraagstuk der stille en geheime reserves niet als afgedaan kan worden beschouwd.

Een antwoord moet worden gevonden op de vraag of een jaarrekening met stille en geheime reserves door een accountant van een goedkeurende verklaring kan worden voorzien. De vraag rijst immers of een dergelijke jaarrekening een juist beeld van de vermogenspositie en de resultaten kan geven en of, indien het beeld niet juist kan worden geacht, de accountant verantwoordelijk is te achten voor de gevolgen van een onjuiste voorstelling van zaken.

Met de beantwoording van bovengenoemde vraag kan echter niet worden volstaan. Indien wij tot de conclusie zouden komen, dat de accountants vooralsnog niet behoeven te weigeren jaarrekeningen met stille en geheime reserves goed te keuren, doch niettemin moet worden vastgesteld, dat stille en geheime reservering moet worden afgekeurd, zal de weg moeten worden aangegeven, die moet leiden tot zuiverder verhoudingen en zal met name de taak van de accountants bij het bepalen van die weg moeten worden vastgesteld.

Met ondervolgende beschouwing wordt beoogd een bijdrage te leveren om tot een beantwoording van de gestelde vragen te geraken.

II. *Het wezen der stille en geheime reserves*

De begrippen stille en geheime reserves komen niet voort uit de studeerkamer van een theoreticus, doch zijn de benaming voor een door het bedrijfsleven practisch gevolgde handelwijze. Aan bedoelde begrippen ontbreekt zodoende een wetenschappelijke grondslag.

Het wezen der stille en geheime reserves kan als volgt worden omschreven.

Als een balans een geringer eigen vermogen aangeeft dan het vermogen, hetwelk zou voortvloeien uit de waarde die de tot het vermogen behorende activa en passiva naar het oordeel van de bedrijfsleiding in het kader van de onderneming bezitten, wordt gesproken van een stille of

[3]) De Accountant, 57e Jaargang No. 3
[4]) De Accountant, 57e Jaargang No. 3

geheime reserve in deze balans. Blijkt het bestaan van een betere vermogenstoestand zonder enige nadere toelichting uit de jaarrekening, dan wordt gesproken van een stille reserve; blijkt van dit bestaan uit de jaarrekening zonder meer niet, en is de betere vermogenstoestand nochthans een feit, dan wordt gesproken van een geheime reserve [5]).

Stille en/of geheime reserves worden gevormd door:

a. te lage waardering van kapitaalgoederen,
b. het niet op de balans opvoeren van kapitaalgoederen,
c. opvoering op de balans van verplichtingen tot een te hoog bedrag,
d. het opvoeren van gefingeerde verplichtingen.

De begrippen stille en geheime reserves houden rechtstreeks verband met de denkbeelden van het bedrijfsleven omtrent het begrip reservering. Hetgeen echter in de practijk met „reservering" wordt aangeduid, heeft niet steeds bedrijfseconomisch deze inhoud. Wij denken hierbij bv. aan reservering voor pensioenverplichtingen en reservering voor belastingen; het gaat hier om het treffen van voorzieningen voor verplichtingen, waarvan de exacte omvang nog niet kan worden vastgesteld.

Bedrijfseconomisch is van reservering alleen dan sprake indien winst, die voor uitkering beschikbaar is, niet wordt uitgekeerd, doch in het bedrijf, om welke reden dan ook, wordt vastgehouden.

Uit het voorgaande vloeit de voor onze beschouwing belangrijke gevolgtrekking voort, dat een door de bedrijfsleiding gevormde stille of geheime reserve niet steeds in bedrijfseconomische zin een reserve voorstelt en bedrijfseconomisch als een stille of geheime reserve kan worden beschouwd. Spreken wij verder van stille of geheime reserves, dan bedoelen wij daarmede uitsluitend de reserves die ook in bedrijfseconomische zin als zodanig zijn aan te merken.

III. *Beweegredenen voor de vorming van stille en geheime reserves*

Reservering kan doelmatig zijn ter bereiking van de navolgende doeleinden.

a. Vergroting van de weerstand van het bedrijf tegen onvoorzienbare risico's;
b. Financiering van expansie;
c. Nivellering van de jaarlijkse winstuitdelingen;
d. Verbetering van de bestaande financieringsstructuur (vervanging van vreemd door eigen vermogen);
e. Het bereiken van fiscale voordelen („onbelast" reserveren), resp. het ontgaan van fiscale nadelen (dividendbeperking).

In het kader van ons probleem menen wij als een gegeven te mogen aanvaarden, dat reserveren voor genoemde doeleinden onder omstandigheden doelmatig kan zijn. De daartoe noodzakelijke reserveringen behoeven echter geenszins noodzakelijk „stil" of „geheim" te geschieden; door openlijke reserveringen bereikt men eveneens zijn doel volledig. Indien het gaat om de vraag, waarom het bedrijfsleven er veelal de voorkeur aan geeft reserveringen in stille of geheime vorm tot stand te brengen, dan zullen andere beweegredenen moeten worden aangevoerd.

Het voornaamste oogmerk van de bedrijfsleiding om de reservering

[5]) Deze definities komen ongeveer overeen met de omschrijving, die Prof. T. Keuzenkamp in zijn artikel: „Geheime en stille reserves en de Accountant" in het M.A.B. van November 1939 van de stille en geheime reserves geeft.

door het vormen van een geheime reserve tot stand te brengen, ligt in de wens, dat de door de bedrijfsleiding voor reservering bestemde winst niet ter kennis van de aandeelhouders komt, omdat de aandeelhouders veelal niet verder dan hun eigen ogenblikkelijk voordeel zien en op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders winstuitkering eisen, ook als reservering gewenst zou zijn.

Als oorzaak voor vorming van een geheime reserve moet ook worden gewezen op de zelfstandigheidsdrang bij vele leiders van ondernemingen, geaccentueerd door het absenteïsme van de aandeelhouders op de algemene vergaderingen. Leiders van ondernemingen zijn er toe overgegaan, zonder duidelijke toestemming van de winstgerechtigden, in expansiebehoeften te voorzien door het besparen van winst, die door de vorming van een geheime reserve aan het gezichtsveld van de aandeelhouders was onttrokken.

Verder kunnen concurrentie-overwegingen tot de vorming van een geheime reserve aanleiding geven; door geheime reservering kan immers een eventuele grote prosperiteit van de onderneming in de verslaglegging gedeeltelijk worden weggewerkt.

Ook kan men door de vorming van geheime reserves trachten fiscale voordelen te bereiken, waarbij gedacht wordt aan het vaak tot belangrijke bedragen in het jaar van aanschaffing als kosten afboeken van inventaris, die bedrijfseconomisch voor afschrijving over meerdere jaren in aanmerking zou komen.

Tenslotte kan worden getracht door de vorming van geheime reserves looneisen als onvervulbaar voor te stellen.

Tengevolge van het arbitraire karakter van iedere waardering van kapitaalgoederen nà de oprichting en vóór de liquidatie der onderneming, is geheime reservering bij een veilige waardering nooit geheel te vermijden. Geheime reserves, die aldus ontstaan, blijven evenwel binnen enge grenzen beperkt en hebben voor het onderhavige vraagstuk geen betekenis.

Wat betreft de stille reserves doet zich nog een geheel andere en afwijkende overweging gelden. Bij bepaalde ondernemingen, als levensverzekeringmaatschappijen, hypotheekbanken en spaarbanken, tracht men spaarders en aspirant-verzekerden te trekken door de jaarrekening een vertrouwenwekkend karakter te geven. Als zodanig kan een balans worden beschouwd, waarop de onroerende goederen tot op ƒ 1,— zijn afgeschreven en het gehele vermogen derhalve geacht kan worden te zijn geïnvesteerd in vlottende middelen. Men had hier theoretisch niet een stille reserve behoeven te vormen doch openlijk kunnen reserveren, doch de eenvoudige voorstelling, waarbij de vaste activa tot op ƒ 1,— zijn afgeschreven, spreekt meer tot het publiek. Wij nemen hier derhalve een omgekeerd verschijnsel waar, als bij de geheime reserves, nl. dat men door het vormen van een stille reserve juist de aandacht wil vestigen op de krachtige positie van de onderneming. In dit geval is derhalve geen drang naar geheimhouding aanwezig [6]).

IV. *De tegen stille en geheime reserves aan te voeren bezwaren*

Het voornaamste bezwaar van stille en geheime reserves achten wij de

[6]) Zie A. Amiaud, Traité théorique et pratique des Comptes de Réserves dans les Sociétés par Actions.

omstandigheid dat een jaarrekening, waarin stille of geheime reserves worden gevormd dan wel voorkomen, dan wel, waarin uit deze reserves wordt geput, nimmer een juist beeld van de financiële positie en/of van de over het verstreken boekjaar behaalde resultaten kan geven. Hier ligt de kern van het vraagstuk voor de accountant, aangezien immers onmiddellijk de vraag kan worden en is gesteld, of de accountant een balans, waarin stille en geheime reserves zijn verwerkt, welke balans dus niet een juist beeld geeft, van een goedkeurende verklaring kan voorzien. Deze vraag klemt des te meer, omdat met name het putten uit stille en geheime reserves misleidend kan werken, doordat de werkelijke bedrijfsresultaten worden verdoezeld [7]).

Alvorens op deze vraag nader in te gaan, achten wij het nuttig te dezer plaatse in vogelvlucht nog de andere bezwaren te releveren, die tegen het toepassen van stille en geheime reserves zijn aangevoerd [8]).

a. De leiders van ondernemingen kunnen door de vorming van geheime reserves winst aan het gezichtsveld van de aandeelhouders onttrekken en deze winst gebruiken voor expansie van de onderneming. Deze betrekkelijk eenvoudige procedure, waarop weinig controle aanwezig is, leidt er toe, dat wellicht gemakkelijker tot expansie wordt besloten, dan het geval zou zijn, indien de daarvoor benodigde middelen elders zouden moeten worden verkregen. Het is echter volstrekt foutief om expansie te bedrijven, omdat men reservevermogen ter beschikking heeft. De wenselijkheid van expansie kan alleen worden bepaald op grond van de door deze expansie te verwachten vergroting van het rendement. Stille en geheime reservering kan daarom gemakkelijk leiden tot irrationele expansie.

b. Staat een complex van activa voor een te lage waarde te boek, dan kan het gevaar bestaan, dat men van een te lage waarde gaat afschrijven en dientengevolge de kostprijs van de geproduceerde artikelen of geleverde diensten te laag vaststelt; dat zulks tot prijsbederf kan leiden, ligt voor de hand, zeker wanneer in de betreffende bedrijfstak van scherpe concurrentie sprake is. Is eenmaal het prijsbederf een feit en moeten dan nieuwe activa worden aangeschaft, dan is de kans groot, dat de volle, nu hoge, afschrijving niet verdiend kan worden.

c. Bovendien dreigt door geheime reservering het gevaar van verspilling; staat een activum voor een te lage waarde te boek, dan kan het gevaar bestaan, dat het voor een te lage prijs of niet op het juiste moment wordt afgestoten.

d. De mogelijkheid bestaat, dat aandeelhouders door de vorming van geheime reserves minder dividend ontvangen dan bedrijfseconomisch mogelijk zou zijn geweest.

e. De mogelijkheid bestaat, dat de beurskoers, in het algemeen de verkoopwaarde van de aandelen, bij geheime reservering lager wordt bepaald dan anders het geval zou zijn geweest.

f. Geheime reserves kunnen op onoirbare wijze door leiders van ondernemingen worden gehanteerd voor het bedrijven van manipulaties met de aandelen der onderneming; in dit geval is van misleiding sprake.

---

[7]) Zie Drs B. M. de Groot, Geheime en stille reserves en de accountant (M.A.B Mei 1940).

[8]) Zie Prof. Dr S. Kleerekoper, Bedrijfseconomie (1938), pag. 156-158; 296-297.
Zie Prof. Dr H. J. v. d. Schroeff, De leer van de kostprijs (1947) pag. 158—163.
Zie Spicer and Pegler, Practical Auditing (1945), pag. 303-311.

V. *De verantwoordelijkheid van de accountant ten aanzien van stille en geheime reserves*

Voor een beschouwing over de verantwoordelijkheid van de accountant ten aanzien van stille en geheime reserves nemen wij artikel 16 van het Reglement van Arbeid (R.v.A.) van het N.I.v.A. als uitgangspunt, waarin wordt bepaald, dat een verklaring met betrekking tot de jaarrekening de bevestiging inhoudt, dat deze is opgemaakt volgens goed koopmansgebruik en mede betreft het bestaan en de waardering der activa en passiva en de omschrijving van de posten.

Blijkens dit artikel 16 R.v.A. is het van belang, of de vorming van en het putten uit stille en geheime reserves, zonder enige vermelding in de jaarrekening, als goed koopmansgebruik kan worden aangemerkt. Deze vraag kan eerst worden beantwoord nadat is vastgesteld, wat onder goed koopmansgebruik moet worden verstaan.

Bij de behandeling van de voorstellen van het Bestuur van het N.I.v.A. tot vaststelling van een nieuw Reglement van Arbeid heeft Prof. Th. Limperg in de vergadering van 7 December 1946 opgemerkt, dat met de uitdrukking „goed koopmansgebruik" wordt bedoeld een „economisch doelmatige berekening". Deze aanduiding van het begrip „goed koopmansgebruik" zou in zoverre tot misverstand aanleiding kunnen geven, dat men zou menen, dat hier met economisch doelmatig wordt bedoeld een berekening, die volgens de bedrijfseconomische wetenschap als zodanig zou kunnen worden aangemerkt. Deze gevolgtrekking mag m.i. niet worden getrokken; in het bedoelde zinsverband moet als economisch doelmatig evenzeer worden aangemerkt een berekening, die door het *bedrijfsleven* economisch doelmatig wordt geacht. Het behoeft nu m.i. geen nader betoog, dat het bedrijfsleven vrij algemeen het hanteren van stille en geheime reserves in haar verslaglegging doelmatig acht, hetgeen zowel uit het gevestigde gebruik als uit de literatuur valt af te leiden. Wij menen daarom te mogen stellen, dat in het algemeen de vorming van en het putten uit stille en geheime reserves niet in strijd is met goed koopmansgebruik, tenzij bepaaldelijk van misleiding zou moeten worden gesproken.

Het is duidelijk, dat hiermede tevens is komen vast te staan, dat de accountant met betrekking tot een jaarrekening met stille en geheime reserves een goedkeurende verklaring zonder voorbehoud kan afgeven, tenzij bepaaldelijk van misleiding zou moeten worden gesproken.

Hoewel uit de in de inleidng weergegeven opinies van de C.A.A. en van het Bestuur van het N.I.v.A. zou kunnen worden afgeleid, dat, nu wij tot bovenstaande conclusie zijn gekomen, de zaak daarmede is afgedaan, zijn wij van mening, dat zulks geenszins het geval is. Immers, de draagwijdte van de omstandigheid, dat een jaarrekening met stille en geheime reserves nimmer een juist beeld geeft van de vermogenspositie en van de resultaten, moet nog onder ogen worden gezien.

Klaarblijkelijk geeft volgens de C.A.A. en het Bestuur van het N.I.v.A. een volgens goed koopmansgebruik opgestelde jaarrekening *uiteraard* een juist beeld van vermogenspositie en resultaten. Deze opvatting lijkt mij evenwel voor bestrijding vatbaar; wij kunnen ons wel degelijk een onderscheid voorstellen, omdat voor het beantwoorden van de vraag of een balans is opgesteld volgens goed koopmansgebruik andere overwegingen een rol spelen dan van belang zijn voor de vraag of een jaarrekening een juist beeld van de resultaten geeft.

Bij de vraag, of een jaarrekening is opgesteld volgens goed koopmans-

gebruik is van primair belang, of de betreffende verslaglegging in het belang van de onderneming moet worden geacht, zulks ter beoordeling van de bedrijfsleiding en met inachtneming van de wettelijke en statutaire voorschriften met betrekking tot de verslaglegging. In Nederland laten de wettelijke voorschriften, neergelegd in art. 42 W.v.K. de bedrijfsleiding een grote vrijheid ten aanzien van de waardering. Het begrip goed koopmansgebruik ligt dus primair in de bedrijfseconomische sfeer, in de sfeer van de belangen van de betrokken onderneming, zodat ook de vraag, of een jaarrekening is opgesteld volgens goed koopmansgebruik primair moet worden beantwoord vanuit de gezichtshoek der onderneming.

De vraag of een jaarrekening een juist beeld van de vermogenspositie en van de resultaten verschaft, moet daarentegen primair worden beantwoord vanuit de gezichtshoek van degenen, die deze jaarrekening moeten gebruiken voor het verkrijgen van inzicht in de gang van zaken bij de desbetreffende onderneming. Het zullen in het algemeen zijn: de tegenwoordige aandeelhouders der onderneming; zij, die overwegen, in de desbetreffende onderneming te gaan deelnemen; zij, die tegenover de onderneming rechten kunnen geldend maken; de overheid en de organisaties van het georganiseerde bedrijfsleven; leveranciers en afnemers; concurrenten en organisaties van werknemers. Deze opsomming mag echter geenszins als limitatief worden beschouwd. Hiermede komt het onderhavige probleem in de sfeer der sociale economie. De vraag, of een jaarrekening een juist beeld van de vermogenspositie en van de resultaten weergeeft, moet m.i. dan ook als een sociaal-economisch vraagstuk worden aangemerkt. Het behoeft geen nader betoog, dat op grond van sociaal-economische overwegingen nog andere eisen aan een jaarrekening worden gesteld dan alleen voortvloeien uit de belangen der betrokken onderneming. Hieruit vloeit voort, dat een volgens goed koopmansgebruik opgestelde jaarrekening niet steeds aan de vereisten zal voldoen, die moeten worden gesteld aan een jaarrekening die een juist beeld dient te geven. Deze beide begrippen mogen daarom niet worden vereenzelvigd. Het voorgaande verklaart tevens, dat een jaarrekening met stille en geheime reserves, die nimmer een juist beeld kan geven, niettemin volgens goed koopmansgebruik kan zijn opgesteld.

Welke overwegingen zijn nu bepalend voor de accountant bij zijn oordeel over de jaarrekening? Voor de beantwoording van deze vraag moeten wij uitgaan van één van de voornaamste functies van de accountant, t.w. het geven van een deskundig oordeel over jaarrekeningen ten behoeve van het maatschappelijk verkeer. De accountant is de onafhankelijke vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer, waarbij dit begrip maatschappelijk verkeer in de ruimste zin des woords moet worden opgevat en geacht moet worden alle vorenbedoelde belanghebbenden te omvatten. Het is duidelijk, dat de accountant zich in deze functie uitsluitend door de vorenbedoelde sociaal-economische overwegingen zal mogen laten leiden en de eerder bedoelde bedrijfseconomische overwegingen daaraan ondergeschikt moeten worden geacht.

Uit deze conclusie kan de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de regeling van artikel 16 R.v.A., waarbij de verklaring van de accountant met betrekking tot de jaarrekening wordt verbonden aan het begrip goed koopmansgebruik, niet bevredigend kan worden geacht. Wij volstaan hier met zulks te constateren, daarbij in het midden latende of een bevredigender regeling bij het totstandkomen van het nieuwe R.v.A. mogelijk zou zijn geweest. Op de taak, die hier voor de accountants voor de

toekomstige ontwikkeling van het beroep is weggelegd, zullen wij thans ingaan.

VI. *De taak van de accountants bij het bepalen van de toekomstige ontwikkeling*

De laatste jaren is een algemeen streven naar verbetering van de jaarrekening als informatiebron waar te nemen; gewezen kan worden op de voortdurende aandacht van de financiële pers voor dit onderwerp en de mededelingen van het Bestuur van de Vereniging voor de Effectenhandel aan haar leden betreffende de publicatie van gegevens door naamloze vennootschappen. Deze mededelingen kunnen worden gezien als eerste schreden op de weg, die tot betere voorlichting door naamloze vennootschappen ten behoeve van de beurshandel moet leiden, een weg, waarop men bv. in de Verenigde Staten van Noord-Amerika reeds aanzienlijk verder is gevorderd tengevolge van aldaar wettelijk getroffen maatregelen.

In Engeland is ten aanzien van de stille en geheime reserves na de oorlog een nieuwe situatie ontstaan door de nieuwe bepalingen van de Companies Act, 1948. Voor het onderhavige probleem zijn in het bijzonder van belang de par. 5, 6, 7, 12, 14 en 27 van het Eighth Schedule van deze wet. Uit deze bepalingen blijkt, dat, behoudens in bepaalde uitzonderingsgevallen, het op onzichtbare wijze vormen van, bestaan van en putten uit stille of geheime reserves niet is toegestaan. In verband met het internationale karakter van vele onzer grote ondernemingen doen deze wettelijke bepalingen haar invloed ook in ons land voelen.

Voorts mag verwacht worden, dat de betekenis van de jaarrekening als informatiebron zal toenemen, indien de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie doorgang zal vinden. De bij de verwezenlijking der P.B.O. te stichten bedrijfschappen kunnen verordenende bevoegdheid verkrijgen ten aanzien van o.a. de navolgende onderwerpen:

1. De voor de vervulling van de taak van het betrokken lichaam nodige inzage van boeken en bescheiden en bezichtiging en opneming van bedrijfsmiddelen en voorraden van ondernemingen;
2. de administratie van ondernemingen, waarvoor het lichaam is ingesteld.

Het is niet aan te nemen dat, indien bedoelde verordeningen ten aanzien van de administratie zouden worden uitgevaardigd, in de jaarrekening der betrokken ondernemingen nog stille of geheime reserves zullen voorkomen.

Moeten nu de Nederlandse accountants bij deze ontwikkeling een volkomen passief standpunt innemen? Dit schept het gevaar, dat anderen zich op de duur met het onderhavige vraagstuk zullen gaan bezig houden en zullen trachten het tot oplossing te brengen. Niettemin moet worden vastgesteld, dat het onderhavige vraagstuk typisch een vraagstuk des accountants is, een vraagstuk liggende in de sfeer van administratie en contrôle, gebieden waarop de accountant de bij uitstek deskundige is. Het doet m.i. de stand der accountants schade, indien niet *zij* het zijn, die de leiding hebben bij het streven om tot jaarrekeningen te geraken, die geacht kunnen worden een juist beeld te geven van de vermogenspositie en de resultaten der onderneming.

De invloed die de accountants op dit gebied kunnen uitoefenen kan een individueel dan wel een collectief karakter dragen, individueel in die

zin, dat iedere accountant in zijn praktijk het euvel der stille en geheime reserves tracht te bestrijden, collectief door acties, die van het Nederlands Instituut van Accountants zouden moeten uitgaan.

Het is duidelijk, dat een individueel optreden van de accountant groter effect kan oogsten als tegelijkertijd door het N.I.v.A. een collectieve actie tegen het gebruik van stille en geheime reserves wordt gevoerd. De accountant zal dan de weerstanden, die hij bij het bedrijfsleven zal ontmoeten, gemakkelijker kunnen overwinnen. Als één van de mogelijkheden, die de accountant individueel ten dienste staan, kan worden genoemd een zodanige omschrijving van zijn verklaring, dat daaruit zonneklaar blijkt, dat in de betrokken jaarrekening geen stille of geheime reserves voorkomen en in het openbaar te wijzen op het onderscheid tussen deze verklaring en de normale goedkeurende verklaring, waarbij het al of niet voorkomen van stille of geheime reserves in het midden wordt gelaten.

In de aanvang van dit betoog werden de bezwaren gereleveerd, die de C.A.A. en het Bestuur van het N.I.v.A. tegen een dergelijke verklaring koesteren. Het is de C.A.A. niet duidelijk en het Bestuur sluit zich bij die opvatting aan, hoe men de verschillende vormen van goedkeuring op grond van het R.v.A., wat betreft het vraagstuk der stille en geheime reserves, verschillend kan interpreteren, en zij meent, dat ook het publiek dit niet zal doen. Inderdaad is zulks op grond van het R.v.A. niet te motiveren, doch de C.A.A. heeft m.i. ten onrechte geen onderscheid gemaakt tussen de begrippen „jaarrekeningen volgens goed koopmansgebruik" en „jaarrekeningen, die een juist beeld geven". Deze begrippen mogen niet, als eerder uiteengezet, worden vereenzelvigd. Doordat de C.A.A. hier niet onderscheidt, mist men in haar betoog de onderkenning van de mogelijkheid, dat voor een jaarrekening, die een juist beeld moet geven, andere normen kunnen gelden dan voor de volgens goed koopmansgebruik opgestelde jaarrekening. Nu kan m.i. niet worden ontkend, dat een accountantsverklaring, die zou inhouden, dat in de betrokken jaarrekening geen stille of geheime reserves voorkomen, voor het publiek meer betekent dan een verklaring die zulks in het midden laat. Het moet m.i. eerder bevorderlijk dan nadelig voor het beroep worden geacht, indien accountants individueel trachten een dergelijke, meer betekenende, verklaring, bij bedrijfsleven, collega's en publiek ingang te doen vinden. Het resultaat hiervan kan zijn, dat het publiek op grotere schaal dergelijke accountantsverklaringen zal gaan verlangen, hetgeen, zoals uit de vorige beschouwingen moge blijken, een gewenste ontwikkeling zou zijn. Ook deze meer-betekenende verklaringen voldoen aan de voorschriften van art. 16 R.v.A., doch tevens wordt door deze verklaringen de mogelijkheid geopend t.z.t. ook de norm, die in het R.v.A. is vastgelegd, hoger te stellen en de verklaring met betrekking tot de jaarrekening niet te verbinden aan het begrip goed koopmansgebruik, hetgeen pricipieel onjuist is, doch aan de overweging of de betrokken jaarrekening een juist beeld geeft van de vermogenspositie en van de resultaten.

Niettemin achten ook wij aan het invoeren van een „meer-betekenende verklaring" een gevaar verbonden. Zij betreft de vraag, of het maatschappelijk verkeer de draagwijdte van de afwijkende formulering der accountantsverklaring kan overzien. Deze vraag is m.i. noch bevestigend, noch ontkennend te beantwoorden. Wij mogen de capaciteiten van het „maatschappelijk verkeer" terzake zeker niet overschatten, doch deze „capaciteiten" kunnen van geval tot geval belangrijk uiteenlopen. Niettemin ligt hier zeker een belangrijk facet van het probleem.

De C.A.A. meent, dat vermeden moet worden, dat de goedkeurende verklaring in het maatschappelijk verkeer in verschillende vormen zou gaan voorkomen, die elk een eigen onderling afwijkende waarde zouden hebben en met name, dat de ene vorm zou inhouden, dat beslist geen geheime of stille reserves voorkomen en een andere vorm dit in het midden zou laten. Wij delen deze stellige mening niet, doch zien hier, zoals uit de vorige alinea, blijkt, wel een probleem, dat m.i. belangrijk genoeg is om nadere overweging te verdienen.

Een collectieve actie van het N.I.v.A. tegen stille en geheime reserves zou uiteraard het meeste effect oogsten. Als mogelijkheden op dit gebied kunnen worden genoemd het aan de orde stellen van dit onderwerp op een Accountantsdag, publicaties in de pers en in vakbladen en publicaties van rapporten van de Commissie van Advies inzake Beroepsaangelegenheden.